

ONTWIKKELINGS PSYCHOLOGIE

voor leerkrachten
basisonderwijs

**T. HOOIJMAAIJERS
T. STOKHOF
F. VERHULST**

 koninklijke
van gorcum

Foto: Jay Gardner

2.4.10 Gardner en de theorie van de Meervoudige Intelligentie

De Amerikaanse ontwikkelingspsycholoog en neuropsycholoog Howard Gardner (1943) deed aanvankelijk onderzoek naar de werking van het brein bij normale, begaafde én ontwikkelingsgestoorde volwassenen. Hij ontwikkelde ideeën over de menselijke intelligentie en ontvouwde uiteindelijk een theorie waarin hij beschrijft hoe de mens over ten minste acht verschillende intelligenties beschikt om te leren en om zich te ontwikkelen. Door deze theorie is Gardner betrokken geraakt bij veranderingsprocessen in het Amerikaanse onderwijs. Zijn ideeën zijn ook in

Europa gedachtegoed geworden. In Nederland wordt ook toenemend geëxperimenteerd met onderwijs volgens Gardners theorie over de Meervoudige Intelligentie (MI). Gardner beschrijft dat er culturen zijn waar vooral de *taal* een belangrijke rol speelt bij de overdracht van kennis, maar dat er ook culturen zijn die hun kennis overdragen via symbolen, of waar beweging en motoriek centraal staan. Gardner heeft het niet zozeer over de leerpsychologie, maar over de onderscheiden manieren waarop leren plaatsvindt. Die verschillende manieren van leren lijken aanvankelijk cultuurgebonden te zijn. Dat is ook verklaarbaar, je hebt immers op Aruba weinig aan schaatsen als er geen ijs voorhanden is! Gardner geeft aan dat bij iedereen weliswaar een specifieke intelligentie aanwezig is, maar dat die altijd ondersteund wordt door andere aspecten. Het is nooit alleen de taal, nooit alleen de motoriek, er is altijd sprake van een context. Gardner geeft daarmee aan dat leren plaatsvindt op veel verschillende manieren en dat er vaak slechts één herkenbare manier naar voren komt. Die verschillende manieren noemt Gardner intelligenties: vaardigheden die mensen allemaal in zich hebben als kwaliteiten die niet vastliggen, maar ontwikkeld kunnen worden. Deze opvatting staat lijnrecht tegenover de opvatting dat intelligentie een vast gegeven is, die meetbaar is en gedurende het leven niet wezenlijk verandert. Gardner gaat dus uit van een groeimodel. Je zou kunnen stellen dat ieder mens, ook jij, in het rijke bezit is van alle acht intelligenties, maar dat je er vaak slechts enkele ontwikkelt. De intelligenties die je wel ontwikkelt, bepalen de manier waarop je leert.

Het werken met Meervoudige Intelligentie is er dan ook op gericht kinderen meer betrokken te laten zijn bij hun leren. Dat gebeurt door te variëren in instructie en verwerking, zo dat alle intelligenties (en dus alle kinderen met hun uiteenlopende intelligenties) tot hun recht komen.

Met de introductie van Gardners model kwam er een nieuwe discussie op gang over leren en ontwikkeling. Niet de leerstof en de eenduidige overdracht ervan stond centraal, maar de manier waarop elk kind leert.

Aanvankelijk was er nogal wat scepsis over zijn opvattingen, maar het zette de discussie over bestaande opvattingen wel aan. Aan Gardners model kan een groot aantal onderwijskundige handelingen worden verbonden waardoor het goed bruikbaar is in de onderwijspraktijk. Waar lezen altijd werd aangeleerd op de gebruikelijke manier van plaatje-klanken-letters-woordjes, worden nu ook letters verkend met het lichaam, worden er liedjes bij gezongen en worden woordrijmen gemaakt. Muziek maken wordt geïntroduceerd als middel, als didactische werkvorm om kinderen bijvoorbeeld de principes van het rekenen te laten ontdekken. Kortom, het gaat erom wat voor het kind met specifieke intelligenties de meest effectieve manier van leren is, en hoe je de verschillende intelligenties bij het kind kunt ontwikkelen.

Is Meervoudige Intelligentie een nieuwe hype? Ja en nee. Leerkrachten die al wat langer in het vak zitten, hebben herhaaldelijk meegemaakt dat de ene vernieuwing de andere opvolgt, speerpunten en termen wisselen. Aanbieders komen vervolgens met een scholingsaanbod, het wiel lijkt opnieuw uitgevonden. Maar feitelijk gaat het steeds om dezelfde vraag: *Hoe sluiten we aan bij het kind en hoe vangen we de verschillen tussen kinderen in onze groep op?*

Gardner onderscheidt de volgende acht intelligenties:

- 1 *De linguïstische intelligentie:* de vaardigheid om taal, (mondeling en schriftelijk) effectief te gebruiken. Het gaat hier op school om kinderen die denken in woorden en begrippen, die taal gebruiken om de wereld te begrijpen. Kinderen die om uitleg vragen, die altijd alles zelf willen horen en zelf onder woorden brengen, die niet genoeg krijgen van lezen.
- 2 *De logisch-mathematische intelligentie:* de vaardigheid van het kunnen redeneren en analyseren. Het gaat hierbij om kinderen die heel logisch en ordelijk denken, kinderen die altijd het naadje van de kous willen weten en waar je ook geordend en systematisch aan moet vertellen.
- 3 *De visueel-ruimtelijke intelligentie:* de vaardigheid om zich begrippen ruimtelijk voor te stellen. Deze kinderen denken in beelden en moeten als het ware kunnen zien om te kunnen begrijpen wat je vraagt. Het beeld dat je oproept (via taal of afbeeldingen) is de kern waar het om draait.
- 4 *De tactiel-motorische intelligentie:* de vaardigheid om te leren door gebruik te maken van beweging. Het denken wordt gestimuleerd door met materialen te manipuleren en ze tactiel te verkennen. Het gaat daarbij om kinderen die altijd alles in de handen moeten hebben, die alles voor een goed begrip moeten manipuleren. De doeners dus. Sommige kinderen zien hoe iets werkt in één keer, anderen hebben uitleg nodig of moeten erover lezen. Deze kinderen moeten om echt te begrijpen het zelf kunnen uitvoeren.

- 5 *De muzikale intelligentie*: de vaardigheid die tot uiting komt in wat we muzikaliteit noemen. Deze kinderen hebben gevoel voor melodie, voor ritme. Ze zingen of neuriën vaak onder het werk.
- 6 *De interpersoonlijke intelligentie*: de vaardigheid om van en met elkaar te leren. Deze kinderen begrijpen en voelen de bedoelingen van de ander gemakkelijk aan.
- 7 *De intrapersoonlijke intelligentie*: De vaardigheid om door eigen reflectie over het eigen handelen te leren. Deze kinderen denken na over het eigen handelen (zelfreflectie) en passen dat toe.
- 8 *De naturalistisch-ecologische intelligentie*: de vaardigheid om grotere verbanden te zien die te maken hebben met onze leefwereld. Vaak wordt dan gerelateerd aan de natuur. We hebben het dan over 'groene vingers', over 'betrokkenheid op de natuur'. Tegelijkertijd tref je bij die aanleg vaak de neiging aan om verbanden te zien en samenhangen aan te wijzen, om te ordenen.

Werken vanuit de optiek van Meervoudige Intelligentie betekent dat je als leerkracht recht wilt doen aan de verschillende mogelijkheden van kinderen om te leren. Het ontwikkelen van meervoudig intelligente kinderen is uiteraard ook geen doel op zich. De waarde van het model ligt juist in het erkennen van de verschillen tussen kinderen, door de leerstof (die in doelen vastligt) aan te bieden op een wijze die past bij de verschillende intelligenties van kinderen. We zijn wellicht te veel bezig met wat kinderen moeten leren in plaats van hoe ze kunnen leren.

Bedenk: Gardner gaat ervan uit dat iedereen beschikt over deze acht intelligenties. Wellicht worden er nog meer intelligenties ontdekt. Door het verschil in intelligenties ontstaat er volgens Gardner ook een verschil tussen mensen. En dat verschil veroorzaakt weer een bepaalde manier van kijken naar een kind. Het overzicht van intelligenties kan goed verduidelijken waarom ouders en leerkrachten soms zo verschillend naar hetzelfde kind kijken.

Er zijn verschillende routes om in de praktijk met de verschillende intelligenties te werken:

- Een mogelijke route loopt via een soort circuitmodel: in de groep worden rond de verschillende intelligenties hoeken ingericht waar kinderen aan de slag kunnen. Belangrijk is dat alle kinderen in alle hoeken tot hun recht komen: het gaat hier dus om werken in hoeken.
- Een tweede mogelijke route is om kinderen in te delen in groepen naar intelligenties en daarin opdrachten aan te bieden naar die intelligenties.
- Een derde route is dat de leerkracht een onderwerp aanbiedt en laat verwerken volgens de kenmerken van de acht intelligenties.

Voor welke route een school kiest, heeft natuurlijk alles te maken met het concept en de uitgangspunten van de school. Naar alle waarschijnlijkheid zal een jenaplan-school er anders mee omspringen dan een daltonschool of een school die meer klassikaal werkt. Immers, het werken met MI moet op een natuurlijke wijze ingepast worden in het schoolconcept om niet in een trucje te verzanden en daardoor niet goed te werken.

Mocht je aan het begin van dit hoofdstuk over ontwikkelingspsychologie gedacht hebben nu precies te weten te komen hoe HET kind zich ontwikkelt en hoe je daar op in moet spelen, dan zul je aan het einde van dit hoofdstuk alleen maar meer vragen overgehouden hebben. Maar is het niet altijd zo, dat naarmate je meer weet er zich steeds meer vragen opstapelen?

Twee dingen moeten duidelijk zijn:

- 1 HET kind bestaat niet, ieder kind is uniek en heeft er recht op om onderwijs te krijgen dat aansluit bij zijn mogelijkheden en beperkingen.
- 2 EEN goede werkwijze bestaat evenmin; je bent een allrounder die een breed scala aan ontwikkelingspsychologische, pedagogische en onderwijskundige kennisinhouden en vaardigheden ontwikkeld heeft, en inhoudelijk de kennis- en vaardigheidsgebieden van de basisschool beheerst. Dat alles bijeen maakt je tot een professional. In de hoofdstukken 3 t/m 5 wordt die kennis over kinderen specifiek verdiept, en in hoofdstuk 6 pas je die kennis op jouw stageschool toe.

Je bent nu in staat om ...

de intelligenties volgens Gardner te benoemen en te herkennen in je schoolpraktijk, en de verschillende manieren waarop leren volgens hem plaatsvindt toe te lichten. Laat je gedachten gaan over de wijze waarop je in jouw stagegroep rekening kunt houden met de verschillende intelligenties.